МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.І. ПИРОГОВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з наукової роботи
проф. О.В. Власенко
«30» 05 2019 р.

Онкологія

(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
з підготовки доктора філософії
на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

галузі знань 22 Охорона здоров'я
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 222 Медицина
(код і найменування спеціальності)

мова навчання українська, російська, англійська

2019 рік
Вінниця

Scanned by TapScanner

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, відділ аспірантури, докторантури

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: д. мед. н., проф. О.Г. Костюк
д. мед. н., проф. С.А. Лисенко

РЕЦЕНЗЕНТИ: Завідувач кафедри хірургії мед. ф-ту №2 д. мед. н., проф. Кальчовський О.Є.
Завідувач кафедри хірургії №1 д. мед. н., проф. Шапрінський В.

Обговорено на засіданні кафедри онкології, променевої діагностики та променевої терапії Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова та рекомендовано до затвердження на центральній методичній раді / науковій комісії
“ 21 ” 05 2019 року, протокол № 15

Схвалено на центральній методичній раді / науковій комісії та рекомендовано до затвердження вченою радою “ 30 ” 05 2019 року, протокол № 15

Затверджено вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова
« 30 » 05 2019 року, протокол № 10

Вчений секретар _____ (Серебреннікова О.А.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Scanned by TapScanner

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Онкологія” складена

відповідно до освітньо-наукової програми Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова
на третьому (освітньо-науковому) рівні

(назва рівня вищої освіти)

галузі знань _22 Охорона здоров’я

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності ____222 Медицина.

(код і найменування спеціальності)

Опис навчальної дисципліни (анотація). Онкологія – наука про злоякісні новоутворення, основними завданням якої є: вивчення етіології, патогенезу, канцерогенезу злоякісних пухлин, профілактики онкологічних захворювань, організація і розробка методів ранньої і своєчасної діагностики,удосконалення хірургічних, променевих, медикаментозних та комбінованих методів лікування, а також реабілітаційних заходів.

Таким чином, онкологія є комплексною наукою, яка включає морфологію, фізіологію і патофізіологію, хімію, біохімію, імуногістохімію, генетику і імуногенетику, молекулярну біологію.

Статус навчальної дисципліни: вибіркова

Предметом вивчення навчальної дисципліни є злоякісні новоутворення людського організму, причини їх виникнення, механізми розвитку, клінічний перебіг, методи ранньої діагностики, лікування та профілактики.

Міждисциплінарні зв’язки: відповідно до навчального плану, вивчення навчальної дисципліни «Онкологія» здійснюється, коли аспірантом набуті відповідні знання з основних базових дисциплін на ІІІ рівні вищої освіти, а також дисциплін. Онкологія формує засади поглибленого вивчення аспірантом наступних спеціалізованих дисциплін: медична біологія, генетика, мікробіологія, біохімія, анатомія, гістологія, нормальна фізіологія, патологічна фізіологія, патологічна анатомія, клінічна фармакологія, внутрішня медицина, педіатрія, оперативна хірургія та топографічна анатомія, ендокринологія, нервові хвороби, гінекологія, урологія, рентгенологія, отоларингологія, медична психологія, медична реабілітація

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Онкологія” є створення у аспіранта цілісного уявлення про злоякісні пухлини та пухлинний процес, вивчення етіології, патогенезу, ранніх ознак злоякісних новоутворень, клінічних симптомів, методів діагностики, диференційної діагностики, профілактики, лікування та реабілітації.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Онкологія’’ є вивчення теоретичних основ онкології, організації онкологічної допомоги населенню, діагностики та лікування злоякісних захворювань, вивчення розповсюдження окремих локалізацій ракових пухлин, факторів ризику, передракових захворювань, гістологічних, макроскопічних та клінічних форм, профілактики, ранньої діагностики, комбінованого, оперативного, променевого хіміотерапевтичного, гормонального та комплексного лікування, питань симптоматичної терапії, нетрадиційного лікування та реабілітації онкохворих; здобуття знань, навичок та вмінь, достатніх для виконання оригінального наукового дослідження, отримання нових фактів та їх впровадження у практичну медицину та інші сфери життя; здатність розв’язувати комплексні проблеми в галузі професійної медичної діяльності, проводити

оригінальне наукове дослідження та здійснювати дослідницько-інноваційну діяльність в галузі охороні здоров'я на основі глибокого переосмислення наявних та створення нових цілісних теоретичних або практичних знань та/або професійної практики.

1.3 Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у освітньо-науковій програмі).

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми дисципліна забезпечує набуття здобувачами вищої освіти ступеня доктора філософії ***компетентностей*:**

- *інтегральні:* Здатність розв'язувати комплексні проблеми в клінічній онкології, проводити оригінальне наукове дослідження та здійснювати дослідницько-інноваційну діяльність в галузі охороні здоров'я на основі глибокого переосмислення наявних та створення нових цілісних теоретичних або практичних знань та/або професійної практики.
- *загальні:* 1. Здатність до підвищення професійної кваліфікації
  2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел
  3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати ідеї.
  4. Здатність розробляти та керувати проектами.
  5. Здатність до спілкування у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.
  6. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконаних робіт
- *спеціальні (фахові, предметні):*

1.Здатність до розуміння клінічної онкології
2.Здатність виявляти потребу в додаткових знаннях у сфері медицини та за напрямком наукових досліджень, генерувати наукові гіпотези
3.Здатність формулювати дослідницьке питання, розробляти проект наукового дослідження
4.Здатність обирати методи та кінцеві точки дослідження відповідно до цілей та завдань наукового проекту.
5.Володіння сучасними методами наукового дослідження
6.Здатність інтерпретувати результати наукових досліджень, проводити їх коректний аналіз та узагальнення
7.Здатність до впровадження нових знань (наукових даних) в науку, освіту та інші сектори суспільства.
8.Здатність представлення результатів наукових досліджень в усній і письмовій мові відповідно до національних та міжнародних стандартів
9.Здатність до організації та реалізації педагогічної діяльності
10.Здатність до лідерства, керування колективом
11. Дотримання етики та академічної доброчесності

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

Програмні результати навчання (РН):

РН1 Демонструвати безперервний розвиток власного інтелектуального та загальнокультурного рівню, самореалізації
РН2 Інтерпретувати та аналізувати інформацію з використанням новітніх інформаційних технологій
РН3 Виявляти невирішені проблеми у предметній області, формулювати питання та визначати шляхи їх рішення

РН4 Формулювати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження
РН5 Розробляти дизайн та план наукового дослідження
РН6 Виконувати оригінальне наукове дослідження
РН7 Пояснювати принципи, специфічність та чутливість методів дослідження, інформативність обраних показників
РН8 Володіти, вдосконалювати та впроваджувати нові методи дослідження за обраним напрямом наукового проекту та освітньої діяльності
РН9 Аналізувати результати наукових досліджень, використовувати методи статистичного дослідження
РН10 Впроваджувати результати наукових досліджень у освітній процес, медичну практику та суспільство
РН11 Презентувати результати наукових досліджень у формі презентації, постерних доповідей, публікацій
РН12 Розвивати комунікації в професійному середовищі й громадській сфері
РН13 Організовувати освітній процес
РН14 Оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення
РН15 Організовувати роботу колективу (студентів, колег, міждисциплінарної команди)
РН16 Дотримуватися етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами
РН17 Дотримуватися академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 300 години 10 кредитів ЄКТС.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

Змістовній модуль 1.
Організація онкологічної допомоги населенню. Основи теоретичної та експериментальної онкології.

Статистика і епідеміологія злоякісних пухлин.
Джерела статистичної інформації.
Організація онкологічної служби.
Структура онкологічних закладів, їх функції.
Роль міжнародних організацій (ВОЗ, МАВР) в вивченні та організації лікування злоякісних пухлин.
Захворюваність і смертність від злоякісних пухлин.
Основні принципи МСЕК і реабілітації онкологічних хворих.
Основи медичної етики і деонтології.
Класифікація пухлин
Пухлини і пухлиноподібні процеси.
Доброякісні пухлини. Характеристика, особливості росту.
Частота малігнізації доброякісних пухлин. Фактори, які впливають на малігнізацію пухлин.
Класифікація злоякісних пухлин (епітеліальних, сполучнотканинних).
Ступені диференціації злоякісних пухлин. Зв'язок їх із клінічним перебігом.
Пограничні пухлини.
Вади розвитку та дизонтогенетичні пухлини (тератоми та інші).
Місцеводеструюючі пухлини (десмоїд та інші).
Сучасні погляди про АПУД-систему. Пухлини АПУД – системи.
Паранеопластичний синдром.
Шляхи метастазування злоякісних пухлин.

Морфологія пухлин
Значення морфологічних методів дослідження в діагностиці передпухлинних захворювань.
Дисплазія і преінвазивиий рак.
Форми росту і розповсюдження пухлин.
Класифікація пухлин за системою TNM.
Гістологічна класифікація пухлин.
Основи теоретичної онкології
Структура і функції нормальної клітини.
Етіологія пухлин.
Хімічний канцерогенез.
Фізичні бластомогенні фактори.
Ендокринний канцерогенез
Вірусний канцерогенез.
Канцерогенез на рівні клітини.
Канцерогенез на рівні органу.
Клінічні і морфологічні поняття передраку.
Основи генетики і цитогенетики пухлин.
Основи імунології пухлин.

Змістовній модуль 2.
Сучасні методи обстеження в клінічній онкології. Загальні принципи лікування злоякісних пухлин.

Основні скринінгові програми для ранньої діагностики злоякісних утворень в Україні та світі.
Клінічно-лабораторні методи обслідування хворих.
Дослідження кісткового мозку.
Рентгендіагностика.
Томографія, мамографія, пневмоперитонеум, урографія.
Ангіографія, лімфографія.
Комп'ютерна томографія.
Ядерно-магнітний резонанс.
Ультразвукова діагностика.
Радіонуклідні методи діагностики.
Ендоскопія органі шлунково-кишкового тракту.
Лапароскопія.
Ендоскопія трахеї, бронхів.
Цитологічні дослідження в діагностиці новоутворів.
Гістологічне дослідження пухлини.
Імунологічні методи дослідження, маркери пухлин.

Загальні принципи лікування злоякісних пухлин
Особливості онкологічних операцій.
Поняття абластики і антибластики.
Показання і протипоказання хірургічного лікування онкологічних хворих.
Операбельність і резектабельність.
Поняття про радикальність операції.
Економні і зберегаючі операції.
Комбіновані операції.
Паліативні і симптоматичні операції в онкологічних хворих.
Передопераційна підготовка онкологічних хворих.
Ступінь ризику при хірургічних втручаннях.
Особливості післяопераційного ведення онкологічних хворих.

Класифікація післяопераційних ускладнень за патогенетичними ознаками (септичні, ускладнення зі сторони легень та ін.)
Віддалені результати хірургічного лікування злоякісних пухлин.
Загальні принципи променевої терапії злоякісних пухлин.
Променева терапія як самостійний метод радикального і паліативного впливу на пухлинний процес.
Променева терапія як компонент комбінованого лікування.
Загальні принципи медикаментозної терапії злоякісних пухлин.
Медикаментозна терапія як самостійний метод радикального і паліативного впливу на пухлинний процес.
Медикаментозна терапія як компонент комбінованого методу.
Гормонотерапія злоякісних пухлин.
Основи імунотерапії злоякісних пухлин.
Симптоматичне лікування онкологічних хворих.
Комбіноване і комплексне лікування.

Змістовній модуль 3.
Пухлини голови та шиї. Пухлини органів грудної порожнини

Злоякісні захворювання губи, слизової порожнини рота, злоякісні пухлини язика і слизової порожнини рота, язика, гортані, ротоглотки, слинних залоз, пухлини верхньої щелепи, злоякісні пухлини нижньої щелепи,
пухлини носоглотки,пухлини гортані,злоякісні пухлини щитоподібної залози, неврогенні пухлини шиї, мезенхімальні пухлини шиї, дизембріональні пухлини шиї: захворюваність, основні причини, епідеміологія, передракові захворювання, клініка, метоли діагностики і ранньої діагностики,методи морфологічної діагностики; класифікація за систеоюTNM; методи лікування; хірургічне лікування, регіонарна хіміотерапія; принципи комбінованого і комплексного лікування; найближчі та віддаленні результати лікування; первинна та вторинна профілактика пухлин.
Рак стравоходу: захворюваність, основні причини, епідеміологія, передракові захворювання, клініка, діагностика, рання діагностика, диференціальна діагностика, діагностика стравоходу Баретта, класифікація за стадіями TNM; методи лікування; хірургічне лікування (радикальні, паліативні і симптоматичні операції); загальні принципи комбінованого і комплексного лікування; найближчі та віддаленні результати лікування; методи медичної реабілітації, профілактика раку стравоходу
Рак легені: захворюваність, причини, епідеміологія, передракові захворювання, клініка, діагностика, рання діагностика раку легені, диференціальна діагностика, класифікація, лікування: хірургічне лікування (загальні принципи, методи); комбіноване і комплексне лікування; найближчі і віддалені результати лікування; профілактика раку легень. Метастатичні пухлини легень: діагностика, диференціальна діагностика, методи лікування.
Пухлини середостіння (тимома, тератома): захворюваність, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, класифікація, лікування: хірургічне лікування; комбіноване і комплексне лікування; найближчі і віддалені результати лікування

Змістовній модуль 4.
Пухлини органів черевної порожнини. **Заочеревинні позаорганні пухлини**

Рак шлунка: захворюваність, причини, епідеміологія, передракові
захворювання шлунка; клініка, діагностика, рання діагностика, диференціальна діагностика,методи інструментальної діагностики;методи скринінгу на рак шлунка; класифікація за стадіями TNM; лікування: хірургічне лікування (історія, роль вітчизняних вчених, загальні принципи)радикальні операції, роль лімфаденектомії; паліативні та симптоматичні операції; принципи комбінованого і комплексного лікування; найближчі та віддаленні результати лікування; методи медичної реабілітації; первинна та вторинна профілактика раку шлунка.

Рак підшлункової залози: захворюваність, причини, епідеміологія, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, класифікація; зальні принципи і методи лікування; комбіноване і комплексне лікування; найближчі та віддаленні результати лікування; профілактика раку підшлункової залози.
Рак печінки: захворюваність, причини, епідеміологія, передракові захворювання, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, класифікація; зальні принципи і методи лікування; комбіноване і комплексне лікування; профілактика раку підшлункової залози.
Рак ободової кишки: захворюваність, причини, епідеміологія, передракові захворювання, клініка, методи ранньої діагностики, диференційна діагностика; класифікація; хірургічне лікування (загальні принципи, роль вітчизняних вчених, радикальні, паліативні і симптоматичні операції), комбіноване і комплексне лікування; найближчі та віддаленні результати лікування.
Рак прямої кишки та анального каналу: захворюваність, причини, епідеміологія, передракові захворювання, клініка, діагностика, рання діагностика, диференційна діагностика; класифікація; лікування: хірургічне лікування (роль вітчизняних вчених): радикальні, паліативні і симптоматичні операції, комбіноване і комплексне лікування; найближчі та віддаленні результати лікування.
Методи скринінгу на рак ободової кишки. Методи медичної реабілітації; первинна і вторинна профілактика пухлин товстої кишки. Рак великого дуоденального сосочка.
Рак позапечінкових жовчних протоків.
Рак жовчного міхура.
Первинний і метастатичний рак печінки.
Пухлини тонкої кишки.
Методи діагностики раку ободової кишки.
Методи лікування раку ободової кишки.
Клінічна картина і діагностика раку прямої кишки.
Лікування раку прямої кишки

Заочеревинні позаорганні пухлини

Доброякісні заочеревинні позаорганні пухлини.
Злоякісні заочеревинні неорганні пухлини.
Клініка і діагностика заочеревинних пухлин.
Методи лікування злоякісних заочеревинних пухлин.

Змістовній модуль 5.

Пухлини жіночих статевих органів

Рак тіла і шийки матки: захворюваність, причини, епідеміологія, передракові захворювання, клініка, діагностика, рання діагностика, класифікація, методи скринінгу на рак шийки матки; диференціальна діагностика, лікування: хірургічне лікування, комбіноване і комплексне лікування; найближчі і віддалені результати лікування; профілактика раку шийки матки.
Рак яєчників: захворюваність, причини, епідеміологія, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, класифікація, комбіноване і комплексне лікування; найближчі і віддалені результати лікування.

Пухлини органів сечовиділення

Рак нирки, сечоводу, сечового міхура, передміхурової залози, яєчка, статевого члену: захворюваність, причини, епідеміологія, передракові захворювання, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, класифікація, лікування: хірургічне лікування; комбіноване і комплексне лікування; найближчі і віддалені результати лікування, профілактика раку нирки, сечового міхура передміхурової залози.

Змістовий модуль 6.

Пухлини шкіри

Рак шкіри, меланома: захворюваність, причини, епідеміологія, передракові захворювання, клініка, діагностика, рання діагностика, диференціальна діагностика, класифікація,

лікування: хірургічне; комбіноване у комплексне; найближчі і віддалені результати лікування; первинна і вторинна профілактика.
Пухлини кісток та м' яких тканин захворюваність, причини, епідеміологія, передракові захворювання, клініка, діагностика, рання діагностика, диференціальна діагностика, класифікація, лікування: хірургічне; комбіноване у комплексне; найближчі і віддалені результати лікування; первинна і вторинна профілактика.

Змістовній модуль 7.
Пухлини системи кровотворення

Лімфома Ходжкіна, Неходжкінські лімфоми: захворюваність, причини, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, класифікація, комбіноване і комплексне лікування.
Клініка, діагностика та лікування лейкозів.
Клініка, діагностика та сучасне лікування мієломної хвороби.
Пухлини у дітей
Клініка, діагностика та лікування пухлин нирок.
Клініка, діагностика та лікування неврогенних пухлин.
Тератоїдні пухлини.
Гемобластози.
Пухлини кісток.

Змістовній модуль 8.
Пухлини молочних залоз

Рак молочної залози: захворюваність, причини, епідеміологія, передракові захворювання, клініка, діагностика, рання діагностика, диференціальна діагностика, методи скринінгу на рак молочної залози, класифікація ТОМ та за стадіями, лікування: хірургічне , комбіноване і комплексне; найближчі і віддалені результати лікування; методи медичної реабілітації; первинна і вторинна профілактика.
Невідкладні стани в онкології
Особливості загально хірургічних ускладнень в онкології (перитоніт, кровотеча, непрохідність).
Синдром верхньої порожнистої вени
Синдром компресії спинного мозку
Патологічні переломи. шок;
гостра крововтрата, профузна кровотеча;
гостра серцева недостатність;
гостра дихальна недостатність, зокрема асфіксії;

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	у тому числі				
	всього	Практичні заняття	Медична практика	Педагогічна практика	Самостійна робота
1	2	3	4	5	7
Змістовий модуль 1					
Тема 1. Організація онкологічної допомоги населенню	10	3	2	2	3

Тема 2. Основи теоретичної та експериментальної онкології	10	3	2	2	3
Разом за змістовим модулем 1	**20**	**6**	**4**	**4**	**6**
Змістовий модуль 2					
Тема 1. Сучасні методи обстеження в клінічній онкології .	20	6	4	4	6
Тема 2. Загальні принципи лікування злоякісних пухлин	20	6	4	4	6
Разом за змістовим модулем 2	40	12	8	8	12
Змістовий модуль 3					
Тема 1. Пухлини голови та шиї.	20	6	4	4	6
Тема 2. Пухлини органів грудної порожнини	20	6	4	4	6
Разом за змістовим модулем 3	**40**	**12**	**8**	**8**	**12**
Змістовий модуль 4.					
Тема 1. Пухлини органів черевної порожнини.	20	6	4	4	6
Тема 2. Заочеревинні позаорганні пухлини	20	6	4	4	6
Разом за змістовим модулем 4	**40**	**12**	**8**	**8**	**12**
Змістовий модуль 5.					
Тема 1. Пухлини жіночих статевих органів	20	6	4	4	6
Тема 2. Пухлини органів сечовиділення	20	6	4	4	6
Разом за змістовим модулем 5	**40**	**12**	**8**	**8**	**12**
Змістовий модуль 6					
Тема 1. Пухлини шкіри	20	6	4	4	6
Тема 2. Пухлини кісток та м’яких тканин	20	6	4	4	6
Разом за змістовим модулем 6	**40**	**12**	**8**	**8**	**12**
Змістовий модуль 7					
Тема 1 Пухлини системи кровотворення	20	6	4	4	6
Тема 2. Пухлини у дітей	20	6	4	4	6
Разом за змістовим модулем 7	**40**	**12**	**8**	**8**	**12**

Змістовий модуль 8					
Тема 1. Пухлини молочних залоз	20	6	4	4	6
Тема 2. Невідкладні стани в онкології	20	6	4	4	6
Разом за змістовим модулем 8	**40**	**12**	**8**	**8**	**12**
Усього годин	**300**	**90**	**60**	**60**	**90**

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Організація онкодопомоги на Україні	2
2	Накази МОЗ України стосовно онкології	1
3	Основні форми методичної документації	1
4	Основи теоретичної онкології. Теорії раку, етіологія та патогенез злоякісних пухлин	1
5	Канцерогенез, генетичні та імунні аспекти. Епідеміологія та класифікація злоякісних пухлин	1
6	Основи експериментальної онкології	1
7	Сучасні методи обстеження в клінічній онкології. Роль морфологічних досліджень	1
8	Методи обстеження легень і середостіння	1
9	Методи обстеження молочної залози	1
10	Методи обстеження щитовидної залози	1
11	Методи діагностики пухлин голови та шиї	1
12	Методи обстеж. стравоходу та шлунка	1
13	Методи обстеження прямої та ободової кишки	1
14	Рентгенологічні методи діагностики	1
15	Ендоскопія в онкології	1
16	Радіоізотопна діагностика в онкології	1
17	МРТ і комп’ютерна томографія в онкології	1
18	УЗД та термографія в онкології	1
19	Загальні принципи лікування онкохворих	1
20	Хіміотерапія злоякісних пухлин. Основні напрямки, перспективи, ускладнення, протектори	1
21	Хірургічні методи лікування в онкології	1
22	Променеве і комбіноване лікування злоякісних пухлин	1
23	Рак нижньої губи. Клініка, діагностика, лікування	1
24	Рак язика і слизових оболонок порожнини рота	1
25	Рак слинних залоз. Клініка, діагностика, лікування	1
26	Рак гортані та голосових зв’язок	1
27	Рак щитовидної залози. Епідеміологія, клініка, дифдіагностика, лікування	1
28	Кісти і неорганні пухлини шиї	1
29	Неорганні пухлини грудної клітки	1
30	Пухлини і кісти середостіння	1

31	Центральний рак легень і аденома бронха. Клініка, діагностика, принципи лікування, органозберігаючі операції	1
32	Периферійний, атиповий і клінічні форми раку легенів. Клінічні прояви, дифдіагностика, лікування	1
33	Пухлини плеври. Мезотеліома	1
34	Рак стравоходу. Клініка, діагностика, лікування	1
35	Компрессійний синдром. Методи діагностики пухлинних процесів грудної клітки. Роль торакоскопії	1
36	Методи обстеження органів черевної порожнини. Роль ендоскопічних методів. Лапароскопія	1
37	Рак шлунка. Етіологія, епідеміологія, клінічні форми. Ускладнення. Діагностика. Радикальне і симптоматичне лікування	1
38	Рак підшлункової залози та фатерова соска	1
39	Первинний і вторинний рак печінки	1
40	Рак ободової кишки. Етіологія, клінічні форми, діагностика, радикальне та симптоматичне лікування	1
41	Пухлини тонкого кишечника та брижі	1
42	Рак прямої кишки. Етіологія, методи обстеження, діагностика, лікування	1
43	Рак молочної залози. Фактори ризику, передракові захворювання, клінічні форми	1
44	Лікування раку молочної залози на сучасному рівні. Органозберігаючі операції, роль хіміо-променевого та гормонального лікування. Реабілітація	1
45	Класифікація неорганних заочеревних пухлин	1
46	Клініка і діагностика заочеревних пухлин. Роль комп'ютерної томографії та МРТ	1
47	Лімфосаркома і лімфогрануломатоз заочеревинних лімфовузлів. Клініка, діагностика, лікування	1
48	Саркоми заочеревинного простору. Лікування, прогноз	1
49	Доброякісні пухлини заочеревного простору	1
50	Передракові захворювання піхви і шийки матки. Роль профілактичних оглядів, кольпоскопії і цитологічних мазків в своєчасній діагностиці раку	1
51	Рак шийки матки, епідеміологія, етіологія, Клініка, діагностика, лікування	1
52	Пухлини тіла матки. Етіологія, роль гормональних факторів, діагностика, лікування	1
53	Рак яєчників. Клініка, діагностика, лікування	1
54	Рак вульви і зовнішніх статевих органів	2
55	Рак нирки. Етіологія, клініка, діагностика, лікування	2
56	Пухлина Вільмса. Етіологія, клініка, лікування	2
57	Рак простати. Епідеміологія, етіологія, клініка, лікування. Роль гормонотерапії	2
58	Рак сечового міхура і зовнішніх статевих органів у чоловіків	2
59	Передракові стани шкіри. Невуси, меланози. Клінічні прояви, профілактика, лікування	2
60	Рак шкіри та базаліома. Клініка, лікування, прогноз	2
61	Меланома. Фактори ризику. Класифікація. Клініка. Лікування. Роль імуно- і хіміотерапії.	2
62	Класифікація пухлин м'яких тканин та кісток. Діагностика. Роль радіоізотопних методів	2

63	Пухлини м’яких тканин. Клініка, діагностика, лікування. Принципи зональності і футлярності	2
64	Пухлини кісток і кісткового мозку. Особливості рентгендіагностики. Клініка. Лікування	2
65	Принципи діагностики і лікування злоякісних пухлин у дітей	2
66	Рак щитовидної залози у дітей. Епідеміологія, клініка, лікування	2
67	Саркома Юінга. Клініка, діагностика, лікування. Лімфоми у дітей. Клініка, діагностика, лікування.	2
68	Пухлини гіпофіза. Клініка, діагностика, лікування.	2
69	Пухлини наднирника. Клініка, діагностика, лікування.	2
70	Види морфологічного дослідження пухлин. Методи забору біопсійного матеріалу.	2
71	Основні морфологічні форми солідних пухлин. Ступінь злоякісності	2
72	Вибір лікувальної тактики в залежності від морфології пухлини	2
73	Лімфоми Ходжкіна та Неходжкінські лімфоми. Морфологічні і клінічні форми. Діагностика, лікування	2
74	Мієломна хвороба. Клініка, діагностика, лікування.	2
75	Невідкладні стани в онкології	2
76	Етика і деонтологія в професійній діяльності лікаря онколога	2
	Всього	**90**

5. Теми самостійної роботи

N п/п	**Тема семінару**	**Кількість годин**
1.	Організація онкослужби. Структура та функції підрозділів та служб. Роль міжнародних організацій	2
2.	Епідеміологія злоякісних пухлин. Статистика, джерела інформації. Захворюваність і смертність від злоякісних новоутворень	1
3.	Принцип роботи МСЕК. Реабілітація та диспансерізація онкохворих. Профілактика та рання діагностика злоякісних новоутворень.	1
4.	Поняття про пухлину і пухлинний ріст. Доброякісні, злоякісні і місцеводеструюючі пухлини. Характеристика, особливості росту.	1
5.	Морфологія пухлин. Ступінь диференціації. Зв’язок з клінічним перебігом, роль в виборі лікарської тактики.	1
6.	Класифікація злоякісних пухлин (морфологічна, клінічна, TNM, стадією і клінічною групою).	1
7.	Етіологія злоякісних пухлин. Основні види канцерогенів. Теорії канцерогенезу. Основи генетики, цитохімії та імунології пухлин.	1
8.	Морфологічні методи дослідження. Види цитологічної та гітологічної біопсії.	1
9.	Лабораторні методи дослідження (клінічні, біохімічні, дослідження кісткового мозку).	1
10.	Рентгенологічні методи діагностики (томографія, мамографія, пневмоперітонеум, подвійне і потрійне котрастування).	1
11.	Атіографія і лімфографія в діагностиці пухлин.	1
12.	Комп’ютерна томографія. Трактовка результатів.	1
13.	Ультразвукова діагностика в онкології.	1
14.	Ядерний магнітний резонанс.	1
15.	Радіоізотопні дослідження (сканування, сцинтиграфія).	1

16.	Ендоскопія органів шлунково-кишкового тракту.	1
17.	Лапаро- і торакоскопія.	1
18.	Трахео- і бронхоскопія.	1
19.	Пункційна аспіраційна біопсія (печінки, легень, щитоподібної та молочної залози).	1
20.	Імунологічні методи дослідження в онкології. Маркери пухлин.	1
21.	Загальні принципи лікування злоякісних пухлин. Особливості онкологічних операцій (абластика та антибластика, зональність і футлярність).	1
22.	Передопераційна підготовка і особливості передопераційного періоду у онкологіч-них хворих. Радикальні і паліативні операції.	1
23.	Променева терапія як самостійний і комбінований метод лікування. Види, покази, ускладнення.	1
24.	Загальні принципи медикаментозної терапії злоякісних новоутворень. Основні схеми, види, ускладнення, протектори.	1
25.	Гормонотерапія та імунотерапія злоякіс-них пухлин	1
26.	Симптоматичне лікування онкологіних хворих. Види симптоматичних операцій, симптоматичне-хіміопроменеве лікування	1
27.	Клініка та діагностика раку губи.	1
28.	Злоякісні пухлини язика і слизової ротової порожнини.	1
29.	Пухлини слинних залоз.	1
30.	Пухлини верхньої та нижньої щелеп.	1
31.	Пухлини носоглотки і гортані.	1
32.	Рак щиповидної залози.	1
33.	Неорганні пухлини шиї (неврогенні, мезенхімальні, дизембріональні).	1
34.	Метастази в шийні лімфовузли при невиявленному первинному вогнищі.	1
35.	Пухлини середостіння. Клініка, діагности-ка, лікування.	1
36.	Рак стравоходу. Клінічна картина, діаг-ностика, лікування раку стравоходу.	1
37.	Клініка і діагностика центрального раку легень.	1
38.	Клініка і діагностика периферійного раку легень.	1
39.	Роль рентгенологічних методів в діагностиці раку легень.	1
40.	Роль ендоскопічних методів в діагностиці раку легень.	1
41.	Загальні принципи лікування раку легень.	1
42.	Клініка та діагностика пухлин плеври.	1
43.	Лікування пухлин плеври.	1
44.	Клініка і діагностика раку шлунка, ранній рак шлунка.	1
45.	Лікування раку шлунка.	1
46.	Рак підшлункової залози і великого дуоденального сосочка.	1
47.	Рак жовчного міхура і жовчних ходів.	1
48.	Первинний та метастатичний рак печінки.	1
49.	Пухлини тонкої кишки.	1
50.	Методи діагностики пухлин товстого кишечника.	1
51.	Методи лікування раку товстої кишки.	1
52.	Клінічна картина і діагностика раку прямої кишки.	1
53.	Лікування раку прямої кишки.	1
54.	Доброякісні заочеревні позаорганні пухлини.	1

55.	Злоякісні заочеревні позаорганні пухлини.	1
56.	Клініка і діагностика заочеревних пухлин.	1
57.	Ускладнення заочеревних пухлин.	1
58.	Методи лікування заочеревних пухлин.	1
59.	Передракові захворювання і фактори ризику раку молочної залози. Діагностика захворювань молочної залози.	1
60.	Рак молочної залози. Клінічні форми. Лікування (хірургічне, променеве, хіміотерапевтичне, гормональне).	1
61.	Рак шийки матки, фактори ризику, клініка, діагностика.	1
62.	Лікування раку шийки матки.	1
63.	Рак тіла матки, фактори ризику, клініка, діагностика.	1
64.	Лікування раку тіла матки.	1
65.	Пухлиноподібні утвори і доброякісні пухлини яєчника.	1
66.	Злоякісні пухлини яєчника.	1
67.	Клініка, діагностика та лікування пухлин нирки.	1
68.	Клініка, діагностика та лікування раку сечового міхура.	1
69.	Клініка та діагностика раку простати.	1
70.	Методи лікування раку простати.	1
71.	Клініка, діагностика та лікування раку яєчка.	1
72.	Клініка, діагностика та лікування раку шкіри.	1
73.	Клініка та сучасна діагностика меланоми.	1
74.	Лікування меланоми шкіри.	1
75.	Класифікація, клініка та діагностика пухлин м’яких тканин (доброякісні, злоякісні, місцево-деструюючі).	1
76.	Лікування пухлин м’яких тканин. Роль морфології в лікуванні сарком.	1
77.	Класифікація, клініка та діагностика пухлин кісток. Роль радіоізотопних методів.	1
78.	Лікування пухлин кісток.	1
79.	Пухлини ендокринних залоз, феохромоцитома.	1
80.	Етика і деонтологія в онкології.	1
81.	Пухлини у дітей. Хвороба Вільмса. Клініка, діагностика та лікування.	1
82.	Клініка, діагностика та лікування невро-генних пухлин у дітей.	1
83.	Тератоідні пухлини та ембріональні кісти.	1
84.	Гемобластози у дітей.	1
85.	Пухлини кісток у дітей. Саркома Юінга.	1
86.	Морфологія пухлин. Макроскопічні та мікроскопічні признаки злоякісності пухлин.	2
87.	Види морфологічної діагностики. Методи цитологічної та гістологічної біопсії.	2
	Всього годин	**90**

6. Медична практика

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Рак прямої кишки – сучасні методи лікування.	20
2	Рак молочної залози – сучасні методи радикальних оперативних втручань та реабілітації.	20
...	Епідеміологія та розповсюдженість злоякісних новоутворень в Україні та на Вінниччині.	20

7. Педагогічна практика

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Відвідування практичних занять	20
2	Відвідування лекцій	20
3	Підготовка та проведення практичних занять	20

9. Індивідуальні завдання

Написання реферату, доповідь на засіданнях наукових конференцій, підготовка наукової статті, раціоналізаторські пропозиції, патенти.

10. Методи навчання

Наочні: Демонстрація хворих, рентгенограм, сонограм, сканограм, ендоскопічних досліджень, оперативних втручань, методів хіміотерапевтичного та променевого лікування (слайди, відеосюжети).

Практичні методи: Самостійне обстеження хворих, збір скарг, анамнезу фізикальні методи, оцінка результатів лабораторних та інструментальних методів діагностики. Участь у виконанні діагностичних і лікувальних маніпуляцій

11. Методи контролю

Поточний контроль, підсумковий контроль змістових модулів. Тестові завдання, ситуаційні задачі, рентгенограми, питання до змістовного заліку. Форма поточного контролю обирається науковим керівником

12. Форма підсумкового контролю успішності навчання. оцінка з дисципліни (іспит) аспіранта складається з суми балів поточного контролю та балів, отриманих за іспит.

13. Форма поточного контролю успішності навчання: сума балів поточного контролю визначається на основі оцінок поточної навчальної діяльності аспіранта із всіх тем за традиційною 4-бальною системою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно)

Критерії оцінювання кожної теми:

Оцінка "відмінно" виставляється у випадку, коли аспірант знає зміст теми заняття у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує інноваційні ідеї.

Оцінка "добре" виставляється за умови, коли аспірант знає зміст теми заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання аспірант відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках.

Оцінка "задовільно" ставиться аспіранту на основі його знань всього змісту теми заняття та при задовільному рівні його розуміння. Аспірант спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчуваючи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

Оцінка "незадовільно" виставляється у випадках, коли знання і вміння аспіранта не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Оцінювання самостійної роботи.

Оцінювання самостійної роботи аспірантів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюється при проведенні іспиту.

Критерії оцінювання під час проведення іспиту:

Оцінка "відмінно" (80-71) виставляється у випадку, коли аспірант під час співбесіди та виконання отриманого завдання відповів на всі поставлені екзаменаторами запитання з дисципліни у повному обсязі, може проілюструвати відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує інноваційні ідеї. В межах діапазону балів оцінювання відбувається з урахуванням окремих несуттєвих неточностей.

Оцінка "добре" (70-61) виставляється за умови, коли аспірант коли аспірант під час співбесіди та виконання отриманого завдання добре відповідає і добре розуміє всі поставлені екзаменаторами запитання з дисципліни, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання аспірант відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках. В межах діапазону балів оцінювання відбувається з урахуванням окремих допущених помилок.

Оцінка "задовільно" (60-50) ставиться аспіранту на основі його знань всього змісту поставлених екзаменаторами під час співбесіди запитань, виконав отримане завдання і продемонстрував задовільний рівень розуміння та вмінь. Аспірант спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчуваючи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно. В межах діапазону балів оцінювання відбувається з урахуванням кількості допущених помилок.

Оцінка "незадовільно" виставляється у випадках, коли знання і вміння аспіранта не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Розрахунок рейтингових балів

Шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (200 балів) для дисциплін, що закінчуються заліком та Шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (120 балів) для дисциплін, що закінчуються підсумковим контролем, прийнята рішенням Вченої ради ВНМУ протокол №2 від 28.09.10.

Інструкція оцінювання іспитів та диференційних заліків згідно рішення Вченої Ради ВНМУ від 27.09.2012 р. (в основних положеннях з організації навчального процесу).

Підсумковий контроль є іспитом, що проводиться згідно розкладу іспитів. Максимальна кількість балів, яку може отримати аспірант під час іспиту, складає 80. Підсумковий контроль вважається зарахованим, якщо аспірант набрав не менше 50 балів.

Оцінка за іспит відповідає шкалі: оцінка «5» - 80-71 бал, оцінка «4» - 70-61 бал, оцінка «3» - 60-50 балів.

Поточна успішність вираховується за весь курс вивчення дисципліни, середня арифметична оцінка переводиться у бали згідно 120-бальної шкали.

Отримані бали за поточну успішність та іспит додаються і визначають оцінку з дисципліни. Ця сума відповідає фіксованій шкалі оцінок: оцінка «5» 200-180 балів, оцінка «4» - 179-160 балів, оцінка «3» 159-122 бали.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	**Оцінка ECTS**	**Оцінка за національною шкалою**
		Для іспиту
180-200	A	Відмінно
170-179,99	B	Добре
160-169,99	C	
141-159,99	D	Задовільно
122-140,99	E	
	FX	Незадовільно, з можливістю повторного складання
	X	Незадовільно, з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

16. Рекомендована література

ОСНОВНА:

1. Білинський Б.Т., Стернюк Ю.М., Шпарик Я.В. Онкологія. К: Здоров'я - 2004. – 527 с.
2. Болюх Б.А. Петрушенко В.В., Ткач А.А.., та співавт. Діагностика та лікування злоякісних новоутворень. Методичні вказівки для організації самостійної роботи студентів. Вінниця: ДП «ДКФ», 2012.-264 с.
3. Болюх Б.А., Петрушенко В.В., Ткач А.А., Какарькін О.Я., Дроненко В.Г. та співавт. Клінічна онкологія: Посібник для студентів вищих медичних закладів ІУ рівня акредитації та лікарів – інтернів. Вінниця: ДП «ДКФ», 2012.- 704 с.
4. Бондарь Г.В., Антіпова С.В. Вибрані лекції з клінічної онкології. – Луганськ, 2009. – 560 с.
5. Бохман Я.В."Руководство по онкогинекологии" Л., 1989 г.
6. Дурнов Л.А и др. "Детская онкология", М., 1997 г.
7. Шалимов С.А., Гриневич Ю.А., Мясоедов Д.В. Справочник по онкологии. – Київ: Здоров′я , 2000. - 558с.
8. Шевченко А.І., Попович О.Ю., Колесник О.П. Онкологія. (Електронний підручник). – Запоріжжя.: ЗДМУ. – 2009. – 309 с.
9. Щепотін І.Б., Ганул В.Л.,Кліменко І.О. та ін. Онкологія. К.: Книга плюс, 2006. -496 с.
10. Чиссов В.И., Дарьялова С.Л. Клинические рекомендации. Онкология.- Москва, 2006. – 700 с.

ДОДАТКОВА:

1. Бондар Г.В., Седаков І.Є., Шлопов В.Г. Первинно-неоперабельний рак молочної залози. – Донецьк: Каштан, 2005. - 347с.
2. Гарин А.М., Хлебнов А.В. Справочник по практической химиотерапии опухолей. М. 1995. 1.
3. Давыдов М.И., Полоцкий Б.Е. Рак лёгкого.Москва, 1994. – 216 с.
4. Довгалюк А.З. Рак молочной железы (этиология, клиника, диагностика, лечение, вопросы медико-социальной экспертизы и реабилитации). - Санкт-Петербург: НТФФ “Полисан”, 2001. - 202с.
5. Соколов В.Н., Степула В.В. Первичная и уточняющая лучевая диагностика заболеваний ЖКТ. О. 1998.
6. Федоров В.Д. Клиническая оперативная колопроктология. М. 1994.
7. Харченко В.П., Кузьмин И.В. Рак легкого. М. 1994.
8. Чиссов В.И. Ошибки в клинической онкологии. М. 1993.
9. Чиссов В.И. Комбинированное и комплексное лечение больных со злокачественными опухолями. М. 1989.
10. Блохин Н.Н., Петерсон Б.Е. Клиническая онкология. 1-2 т. М. 1991.
11. Напалков Н.Н. Общая онкология. Л. 1989.
12. Пачес П.И. Опухоли головы и шеи. М. 1983.
13. Петерсон Б.Е. Атлас онкологических операций. М. 1987.
14. Березов Ю.Е. Хирургия рака желудка. М. 1976.
15. Стариков В.И., Трунов Г.В. Рак лёгкого. – Харьков, 2002. – 212 с.
16. Гешелин С.А. Неотложная онко-хирургия. К. 1988.
17. Русчо Иконописов и соавт. Пигментные опухоли. София. 1977.
18. Трапезникова М.Ф. Справочник по онкоурологии. Киев. 1989.
19. Трахтенберг А.Х. Клиническая онкопульмонология. – Москва, 2000. – 597 с.
20. Маринбах Е.Б. Рак предстательной железы. М. 1980.
21. Л.А.Дурнов. Педиатрическая онкология. М., 1986 г.

17. Інформаційні ресурси